

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2023.19.38>

В. В. Вайда

*аспірант кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

НАЦІОНАЛЬНА ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ У ЛІСАХ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. У контексті сучасної євроінтеграції України, адміністративної реформи, подолання екологічних проблем в сучасній Україні, реформування лісового законодавства, потреби збереження лісів, важливе значення має дослідження питання національної інституційної системи адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України.

Дослідження національної інституційної системи адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України, сприятиме пошуку оптимальних рішень для удосконалення сучасного адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України, а також удосконаленню правозастосовної практики уповноважених суб'єктів в цій сфері.

Стан дослідження. Дана проблематика є актуальною і вона є предметом дослідження багатьох науковців, зокрема: Л. Брославського, О. Волкова, О. Сурілової й Н. Хлуденєвої.

Мета статті. Мета даної публікації полягає в тому, щоби охарактеризувати національну інституційну систему адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України.

Виклад матеріалу дослідження. Проблема сталого господарювання у лісах України є однією з найбільших екологічних проблем, належне вирішення котрої, є запорукою збереження лісових екосистем, флори і фауни,

водних ресурсів, ведення ефективного лісового господарства, сприяння розвитку рекреації, туризму, охорони довкілля, здійснення мисливського господарства, доступу громадян до якісної питної води.

Національна інституційна система адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України – це взаємоузгоджена сукупність уповноважених суб'єктів, котрі діють на основі внутрішньодержавного права України, та їхня діяльність щодо забезпечення сталого господарювання у лісах України.

Національна інституційна система адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України включає уповноважених суб'єктів, котрі діють на основі внутрішньодержавного права України, та їхню діяльність щодо забезпечення сталого господарювання у лісах України. До них належать такі уповноважені суб'єкти:

1. Верховна Рада України, зокрема, ухвалює закони із питань забезпечення сталого господарювання у лісах України, а також ратифікує міжнародні договори України.

Відповідно до ст. 26 Лісового кодексу України [1] визначено повноваження Верховної Ради України у сфері лісових відносин. Зокрема, Верховна Рада України у сфері лісових відносин: визначає засади державної політики у сфері лісових відносин; затверджує загальнодержавні програми із охорони, захисту, використання й відтворення лісів;

приймає закони щодо регулювання відносин у цій сфері; вирішує інші питання в сфері лісових відносин у відповідності до Конституції України.

2. Президент України. Важливе значення для розбудови ефективної системи адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України мають нормативно-правові акти Президента України у сфері довкілля, зокрема: Указ Президента «Про Положення про Державну екологічну інспекцію України» від 13.04.2011 р. № 454/2011, Розпорядження Президента України «Про делегацію України для участі в 10-й Конференції Сторін Віденської конвенції про охорону озонного шару і 26-й Нараді Сторін Монреальського протоколу про речовини, які руйнують озонний шар» [2] від 14 листопада 2014 року № 1242/2014-рп.

3. Кабінет Міністрів України. Важливе значення для адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України мають нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України у сфері довкілля, зокрема: Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Міністерство захисту довкілля і природних ресурсів України» від 25 червня 2020 року № 614, Постанова КМУ «Про затвердження Правил заготівлі живиці в лісах України» від 8 лютого 1996 року № 185.

Згідно зі ст. 27 Лісового кодексу України у сфері лісових відносин визначено повноваження Уряду у сфері лісових відносин, зокрема, він:

- забезпечує розроблення і виконання загальнодержавних програм із охорони, захисту, використання й відтворення лісів;
- спрямовує й координує діяльність органів виконавчої влади з питань організації охорони, захисту, використання й відтворення лісів;
- забезпечує реалізацію державної політики в сфері лісових відносин;
- передає у власність і надає в постійне користування для не лісгосподарських

потреб земельні лісові ділянки, які перебувають в державній власності;

- затверджує державні програми із охорони, захисту, використання й відтворення лісів;
- приймає рішення про обмеження або ж тимчасове припинення діяльності підприємств, установ й організацій в разі порушення ними природоохоронного й лісового законодавства;
- вирішує й інші питання в сфері лісових відносин відповідно до чинного законодавства.

Уряд змушений реагувати і на поточні проблеми пов'язані із війною, зокрема під час засідання 25 листопада 2022 року Уряд ухвалив рішення про заборону експорту паливної деревини. Це рішення сприятиме накопиченню її в Україні. Адже у багатьох громадах, особливо у прифронтних, деревина нині основний ресурс для опалення. Атаки росії на енергосистему України лише посилюють її стратегічне значення [3].

3. Суди України, у тому числі, Конституційний Суд України, які вправі відповідні приймати рішення забезпечення сталого господарювання у лісах України. Суди діють в Україні на основі Конституції України [4], Закону «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року [5], інших законів України.

Рішення судів України у справах стосовно забезпечення сталого господарювання у лісах України іноді є суперечливими і неоднозначними. Наприклад, в справі щодо побудови на полонині Боржави вітроелектростанції. Зокрема, Закарпатський окружний адміністративний суд відмовив 24 січня 2020 року в задоволенні позову ГО «Міжнародний інститут людини й глобалістики «Ноосфера» до ДАБІ України, третя особа, яка самостійних вимог не заявляє щодо предмету спору – ТОВ «Атлас Воловець Енерджи» про визнання протиправними дій і анулювання дозволу [6], не дивлячись на спротив активній громадськості й численні порушення законодавства у процесі оформлення й видачі відповідних документів.

Конституційний Суд України здійснює свою діяльність на основі Конституції Укра-

їни й Закону «Про Конституційний Суд України» [7] від 13 липня 2017 р. Важливе значення у практичній діяльності уповноважених суб'єктів у сфері адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України мають Рішення Конституційного Суду України із питань захисту довкілля і екологічних прав людини.

4. Прокуратура України, яка здійснює практичну діяльність, зокрема, щодо розслідування злочинів екоциду. Вона діє на основі Закону України «Про прокуратуру» [8] від 14 жовтня 2014 року.

Зокрема, Прокурори Херсонської обласної прокуратури процесуальне керівництво здійснюють в кримінальному провадженні за фактом екоциду (ст. 441 КК України) у Херсонській області. За даними слідства, в березні 2022 року внаслідок масового обстрілу російською армією населених пунктів Херсонщини, залишилася без електропостачання одна із найбільших та найсучасніших місцевих птахофабрик – Чорнобаївська птахофабрика агрохолдингу «Авангард», яка знаходиться у селищі Східне [9].

Через окупацію підприємство можливості не мало годувати птахів і підтримувати санітарний режим, в результаті чого загинула переважна більшість курей. До початку повномасштабного вторгнення це підприємство мало понад 4 млн. птахів. Враховуючи, що внаслідок дій агресора відбутися могло бактеріальне зараження значної території Херсонщини, правоохоронці провели слідчі дії на підприємстві. В ході огляду на території птахофабрики було виявлено місце захоронення загиблої птиці – котлован глибиною близько 3 метрів і площею 1880 кв.м., виявлено, що частина загиблих курей перебуває в пташниках. Під час огляду зразки відібрано для з'ясування впливу цієї події на довкілля. Досудове розслідування ще триває [10].

5. Центральні та місцеві органи виконавчої влади, котрі мають низку повноважень щодо забезпечення сталого господарювання у лісах України. Основний з них – це Міністерство

захисту довкілля і природних ресурсів України (далі – Міндовкілля). Воно має широкий ряд повноважень, зокрема, Міндовкілля погоджує рішення про встановлення лімітів використання лісових ресурсів під час побічних лісових користувань і лісових ресурсів під час заготівлі другорядних лісових матеріалів; переведення земельних лісових ділянок до нелісових земель в цілях, пов'язаних із веденням лісового господарства; вирубування дерев й чагарників; встановлення максимальних норм щодо безоплатного збору дикорослих трав'яних рослин, ягід, квітів, горіхів та грибів; затверджує нормативи щодо спеціального використання природних рослинних ресурсів і розрахункові лісосіки заготівлі деревини, погоджує матеріали лісоупорядкування; здійснює погодження щодо поділу лісів на категорії й виділення особливо цінних захисних лісових ділянок.

Міндовкілля у сфері лісового господарства розробляє проекти нормативно-правових актів і видає нормативно-правові акти з наступних питань:

- ведення лісовпорядкування;
 - визначення пріоритетних напрямів і стратегії розвитку у сфері лісових відносин;
 - розроблення й організації виконання державних цільових, галузевих й інших програм охорони, захисту, використання й відтворення лісів;
 - організації та проведення лісової сертифікації;
 - умов ведення лісового господарства, якісних й кількісних показників оцінки діяльності у цій сфері;
 - ведення Державного лісового кадастру та обліку лісів;
 - визначення протипожежних й інших заходів, спрямованих на збереження, охорону й захист лісів, вимог щодо складання планів цих заходів;
 - видачі сертифікатів про походження лісоматеріалів і виготовлених із них пиломатеріалів.
- Міндовкілля визначає також пріоритетні напрями і стратегії розвитку у сфері лісових

відносин, розробляє й організовує виконання державних цільових, галузевих й інших програм охорони, захисту, використання й відтворення лісів бере участь у розробці загальнодержавних, державних й регіональних (місцевих) програм із охорони, захисту, використання й відтворення лісів; визначає зону авіаційної охорони й захисту лісів.

Міндовкілля України затвердило Порядок ведення лісовпорядкування своїм Наказом 15 листопада 2021 року № 749 [11] з метою забезпечення сталого господарювання у лісах України. Цей Порядок визначає єдину систему і умови організації й проведення лісовпорядкування.

Об'єктом лісовпорядкування є всі лісові ділянки та нелісові землі, які надані у користування або власність у встановленому порядку і використовуються для потреб лісового господарства, у тому числі і полезахисні лісові смуги, які розташовані на землях сільськогосподарського призначення, надані в постійне користування державним або ж комунальним спеціалізованим підприємствам чи в оренду фізичним і юридичним особам.

Отже, Міндовкілля України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту довкілля. Міндовкілля України відіграє важливу роль в сфері адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України.

Важливе значення у сфері адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України також має Державне агентство лісових ресурсів України (надалі – Держлісагентство). Згідно відповідного Положення про Державне агентство лісових ресурсів України [12], затвердженого Постановою КМУ від 8 жовтня 2014 року № 521. Держлісагентство – це центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується й координується Урядом України через Міністра захисту довкілля і природних ресурсів й який реалізує державну політику

в сфері лісового й мисливського господарства. Основні завдання Держлісагентства: реалізація державної політики в сфері лісового й мисливського господарства; внесення на розгляд Міністру захисту довкілля й природних ресурсів пропозицій стосовно забезпечення формування державної політики в сфері лісового й мисливського господарства. За 2022 рік у рамках програми Президента «Зелена країна» лісівники ще 182 мільйонів дерев [13].

Важливе значення у цій сфері має також Державна екологічна інспекція України, яка є центральним органом виконавчої влади, діяльність котрого спрямовується й координується Урядом через Міністра екології й природних ресурсів України. Основні завдання Державної екологічної інспекції України (надалі – Держекоінспекція України):

- внесення Міністрові екології і природних ресурсів України пропозицій стосовно формування державної політики зі здійснення державного нагляду у сфері охорони довкілля, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів;

- реалізація державної політики зі здійснення державного нагляду за додержанням вимог законодавства в сфері охорони довкілля, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів; додержанням режиму територій й об'єктів природно-заповідного фонду; за екологічною й радіаційною безпекою під час імпорту, експорту і транзиту вантажів й транспортних засобів; біологічною й генетичною безпекою щодо біологічних об'єктів природного середовища під час створення, дослідження та практичного використання генетично модифікованих організмів у відкритій системі; поводження із відходами, окрім радіоактивних, небезпечними хімічними речовинами, пестицидами й агрохімікатами.

Держекоінспекція України взяла участь в Міжрегіональному навчально-практичному форумі «Ліси України: євроінтеграція, війна,

зміни клімату й сучасні реформи», котрий відбувся 21-22 лютого 2023 року у м. Києві. Цей Форум було організовано Програмою розвитку ООН в Україні. На цьому Форумі Д.Заруба розповів про діяльність й плани Держекоінспекції щодо фіксації пошкоджень лісів України під час військових дій [14].

Отже, Держекоінспекція України має важливе значення в адміністративно-правовому механізмі забезпечення сталого господарювання у лісах України.

7. Органи місцевого самоврядування, зокрема, районні та обласні ради, сільські, селищні й міські ради.

Органи місцевого самоврядування участь активну беруть в захисті лісів Карпат, зокрема, в рамках ініціативи «Врятуй Боржаву». Комітет Бернської конвенції владі України рекомендував призупинити проект ВЕС на Полонині Боржаві. А 5 лютого 2020 р., Керецьківська ОТГ, на території якої планується, зокрема, цей скандальний проект, звернулася до ДАБІ з проханням анулювати відповідні дозволи на будівництво вітрових електростанцій на Полонині Боржаві, а 4 березня 2020 року – до керівництва Закарпатської області через прокуратуру з проханням оскаржити усі видані дозвільні документи [15].

8. Адвокатура. Адвокати та їх об'єднання можуть надавати правову допомогу клієнтам у сфері забезпечення сталого господарювання у лісах України, а також надавати клієнтам й інші види правової допомоги із метою належного забезпечення захисту лісів, усунення порушень лісового законодавства, відшкодування заподіяної шкоди лісам України, а також забезпечення сталого господарювання у лісах України.

9. Засоби масової інформації, в тому числі і електронні ресурси: веб-сайти, тематичні групи і сторінки в соціальних мережах і месенджерах.

Засоби масової інформації (надалі – ЗМІ) діють в Україні на основі: Закону «Про інформацію» [16] від 2 жовтня 1992 р., Закону «Про друковані засоби масової інформації (пресу)

в Україні» [17] від 16 листопада 1992 р., Закону України «Про телекомунікації» [18] від 18 листопада 2003 року.

З-поміж ЗМІ важливе значення у сфері забезпечення сталого господарювання у лісах України мають сучасні Інтернет ЗМІ, які дають змогу невідкладно оприлюднювати факти про екологічні правопорушення, з метою відповідного реагування на них уповноважених суб'єктів.

10. Неурядові організації, зокрема: екологічні та правозахисні громадські об'єднання, політичні партії, благодійні організації, релігійні організації й інші, що здійснюють практичну діяльність забезпечення сталого господарювання у лісах України, а також здійснюють його моніторинг.

Серед неурядових організацій вагомі здобутки в захисті лісів має Всеукраїнська громадська організація «Товариство лісівників України», що є неприбутковою громадською організацією, котра має всеукраїнський статус. Головними завданнями якої є: привернення уваги і суспільства й органів влади до проблем захисту та збереження лісів України, розробка й реалізація національної лісової політики; сприяння формуванню екологічної свідомості громадян шляхом популяризації знань про ліси, внесення пропозицій до органів влади із питань вдосконалення лісового законодавства, підтримка цікавих лісівничих ініціатив; просвітницька й профорієнтаційна робота серед молоді, одним з напрямків якої є діяльність шкільних лісництв, котрі утворені у більшості лісгоспів України [19].

Лісівники стали одними із перших, хто бачив наступ ворога. Для того, щоби зупинити окупантів, всіма можливими способами діяли. З першого дня війни мобілізована була вся галузь. Вона забезпечила переміщення тисяч людей зі Сходу на Захід України, де вони отримували прихисток, зокрема, і в лісгоспах і лісництвах. Із заходу на схід тоннами перевозили гуманітарні вантажі. Кожен сьомий лісівник захищає нині Україну зі зброєю в руках.

Страшні лісові пожежі охоплювали усі прифронтові території. Постійні вибухи і обстріли знущують буквально все. Точних даних із окупованих територій поки що не маємо, але загальна площа великих пожеж, у порівнянні із 2021 роком, збільшилася майже у 2500 разів. Зараз під окупацією залишається біля 700 тис. га лісів, включаючи і ліси Криму. В якому стані цей ліс, складно нині уявити [20]. Не кожна європейська країна має таку кількість лісу, котру росіяни вже знищили в Україні [21].

Отже, неурядові організації, у першу чергу екологічні й правозахисні громадські об'єднання, відіграють важливу роль у забезпеченні сталого господарювання у лісах України.

11. Юридичні і фізичні особи. Зокрема, згідно ст. 12 Лісового кодексу України громадяни та юридичні особи України можуть безоплатно або ж за плату набувати у власність в складі угідь селянських, фермерських й інших господарств замкнені земельні лісові ділянки площею загальною до 5 гектарів. Така площа може бути збільшена у разі успадкування лісів згідно з законом.

Громадяни і юридичні особи можуть набувати у власність земельні ділянки для лісорозведення, а також можуть мати у власності ліси, які створені шляхом лісорозведення на набутих ними у власність в встановленому законом порядку земельних ділянках, і самозалісені ділянки на набутих у власність земельних ділянках. Ліси, які створені на земельних ділянках громадянами й юридичними особами, що належать їм на праві власності, перебувають в приватній власності цих громадян й юридичних осіб. Право приватної власності на ліси громадян і юри-

дичних осіб України виникає із дня державної реєстрації права власності на відповідну земельну ділянку. Ліси, які отримані в спадщину іноземними громадянами, особами без громадянства чи іноземними юридичними особами, підлягають протягом одного року відчуженню. Фізичні особи зобов'язані не заподіювати шкоду довкіллю, у тому числі і екосистемам лісів, вони повинні здійснювати раціональне лісокористування.

Висновки. Отже, на основі вищенаведеного, можемо зробити наступні висновки. Національна інституційна система адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України – це взаємоузгоджена сукупність уповноважених суб'єктів, котрі діють на основі внутрішньодержавного права України, та їхня діяльність щодо забезпечення сталого господарювання у лісах України.

Стале ведення лісового господарства вимагає постійного вдосконалення системи управління лісами, впровадження кращих світових практик лісокористування в Україні, а також удосконалення національної інституційної системи адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України.

Існують перспективи і подальших наукових досліджень в даному напрямку, зокрема, щодо: захисту лісів України, міжнародно-правового статусу лісів; транскордонного спіробітництва щодо лісів Карпат.

Отже, ми у даній статті охарактеризували проблематику національної інституційної системи адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України.

Анотація

У даній статті проаналізовано національну інституційну систему адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України.

Зазначено, що проблема сталого господарювання у лісах України є однією з найбільших екологічних проблем, належене вирішення котрої, є запорукою збереження лісових екосистем, флори і фауни, водних ресурсів, ведення ефективного лісового господарства, сприяння роз-

витку рекреації, туризму, охорони довкілля, здійснення мисливського господарства, доступу громадян до якісної питної води.

Вказано, що національна інституційна система адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України – це взаємоузгоджена сукупність уповноважених суб'єктів, котрі діють на основі внутрішньодержавного права України, та їхня діяльність щодо забезпечення сталого господарювання у лісах України.

Відзначається, що національна інституційна система адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України включає уповноважених суб'єктів, котрі діють на основі внутрішньодержавного права України, та їхню діяльність щодо забезпечення сталого господарювання у лісах України.

Вказано, що Міндовкілля України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту довкілля. Міндовкілля України відіграє важливу роль в сфері адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України.

Наголошено, що лісівники стали одними із перших, хто бачив наступ ворога. Для того, щоби зупинити окупантів, всіма можливими способами діяли. З першого дня війни мобілізована була вся галузь. Вона забезпечила переміщення тисяч людей зі Сходу на Захід України, де вони отримували прихисток, зокрема, і в лігоспах і лісництвах. Із заходу на схід тоннами перевозили гуманітарні вантажі. Кожен сьомий лісівник захищає нині Україну зі зброєю в руках.

Зазначено, що стале ведення лісового господарства вимагає постійного вдосконалення управління лісами, застосування ефективних механізмів і впровадження кращих світових практик лісокористування в Україні.

Ключові слова: ліси України, сталий розвиток, стале господарювання, адміністративно-правовий механізм, національна інституційна система, національна інституційна система адміністративно-правового механізму забезпечення сталого господарювання у лісах України.

Vayda V. V. National institutional system of the administrative and legal mechanism for ensuring of the sustainable management in the forests of Ukraine

In this article the national institutional system of the administrative and legal mechanism for ensuring of the sustainable management in the forests of Ukraine is analyzed.

It is noted that the problem of sustainable management in the forests of Ukraine is one of the biggest environmental problems, the proper solution of which is a guarantee of the preservation of forest ecosystems, flora and fauna, water resources, conducting effective forestry, promoting the development of recreation, tourism, environmental protection, and hunting, citizens' access to high-quality drinking water.

It is indicated that the national institutional system of the administrative-legal mechanism for ensuring sustainable management in the forests of Ukraine is a mutually agreed set of authorized entities acting on the basis of the domestic law of Ukraine, and their activities to ensure sustainable management in the forests of Ukraine.

It is noted that the national institutional system of the administrative-legal mechanism for ensuring sustainable management in the forests of Ukraine includes authorized entities acting on the basis of the domestic law of Ukraine, and their activities to ensure sustainable management in the forests of Ukraine.

It is indicated that the Ministry of Environment of Ukraine is the main body in the system of central bodies of executive power in matters of ensuring the implementation of state policy in the field of environmental protection. The Ministry of Environment of Ukraine plays an important role in the field of the administrative and legal mechanism of ensuring sustainable management in the forests of Ukraine.

It is emphasized that the foresters were among the first to see the enemy's advance. In order to stop the invaders, they acted in all possible ways. From the first day of the war, the entire industry was mobilized. It ensured the movement of thousands of people from the East to the West of Ukraine, where they received shelter, in particular, in forestry farms and forestry. Tons of humanitarian goods were transported from west to east. Today, every seventh forester defends Ukraine with a weapon in hand.

It is noted that sustainable management of forestry requires constant improvement of forest management, the use of effective mechanisms and the implementation of the best world practices of forest use in Ukraine.

Key words: forests of Ukraine, sustainable development, sustainable management, administrative-legal mechanism, national institutional system, national institutional system of the administrative and legal mechanism for ensuring of the sustainable management in the forests of Ukraine.

Список використаних джерел:

1. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12> (дата звернення: 10.02.2023).
2. Про делегацію України для участі у 10-й Конференції Сторін Віденської конвенції про охорону озонного шару та 26-й Нараді Сторін Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озонний шар: Розпорядження Президента України від 14 листопада 2014 року № 1242/2014-рп. Офіційний вісник Президента України. 2014 р. № 43. Ст. 1978.
3. Уряд заборонив експорт паливної деревини. URL: <https://tlu.kiev.ua/pro-nas/novini-zakhodi-povina/article/urjad-zaboroniv-eksport-palivnoji-derevini-premjer-ministr.html> (дата звернення: 10.02.2023).
4. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 41-42, № 43, № 44-45. Ст. 529.
6. Суд ухвалив рішення у справі щодо анулювання дозволу на виконання будівельних робіт будівництва вітрової електростанції на Полонині Боржава. URL: <https://court.gov.ua/archive/873349/> (дата звернення: 10.02.2023).
7. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 35. Ст. 376.
8. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2-3. Ст. 12.
9. Вірлич Є. Прокуратура розслідує факт екоциду на Херсонщині: йдеться про масове знищення курей окупантами. URL: <https://kherson.rayon.in.ua/news/559064-prokuratura-rozslidue-fakt-ekotsidu-na-khersonshchini-ydetsya-pro-masove-znishchennya-kurey-okupantami> (дата звернення: 11.02.2023).
10. Масовий мор птахів на Херсонщині – прокуратура зафіксувала чергові наслідки збройної агресії РФ: Офіс Генерального прокурора. URL: https://t.me/pgo_gov_ua/8047 (дата звернення: 11.02.2023).
11. Порядок ведення лісовпорядкування: затверджено Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 15 листопада 2021 року № 749. URL: <https://document.vobu.ua/doc/8778> (дата звернення: 10.02.2023).
12. Про затвердження Положення про Державне агентство лісових ресурсів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2014 р. № 521. Офіційний вісник України. 2014 р. № 82. Ст. 2333.

13. Болоховець Ю. За цей рік у рамках програми Президента «Зелена країна» лісівники висадили ще близько 182 мільйонів деревних рослин. URL: <https://tlu.kiev.ua/pro-nas/novini-zakhodi/novina/article/za-cei-rik-u-ramkakh-programi-prezidenta-zelena-krajina-lisivniki-visadili-shche-blizko-182-milioniv.html> (дата звернення: 12.02.2023).
14. Державна екологічна інспекція України взяла участь у Міжрегіональному навчально-практичному форумі «Ліси України: євроінтеграція, війна, зміни клімату та сучасні реформи», котрий відбувся 21 та 22 лютого. URL: <https://dei.gov.ua/post/2530> (дата звернення: 12.02.2023).
15. 12 березня в Ужгороді – суд у справі скасування «екологічного висновку» щодо будівництва ВЕС на Боржаві. URL: <https://zakarpattia.net.ua/News/200169-12-bereznia-v-Uzhhorodi-%E2%80%93-sud-u-spravi-skasuvannia-ekolohichnoho-vysnovku-shchodo-budivnytstva-VES-na-Borzhavi> (дата звернення: 12.02.2023).
16. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
17. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16 листопада 1992 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 1. Ст. 1.
18. Про телекомунікації: Закон України від 18 листопада 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 12. Ст. 155.
19. Про Організацію: Товариство лісівників України. URL: <https://tlu.kiev.ua/pro-nas/pro-organizaciju.html>
20. Болоховець Ю. Рік війни. URL: <https://tlu.kiev.ua/pro-nas/novini-zakhodi/novina/article/rik-viini.html> (дата звернення: 14.02.2023).
21. Водяний А. Вплив війни на природу. URL: <https://tlu.kiev.ua/pro-nas/novini-zakhodi/novina/article/vpliv-viini-na-prirodu-ne-kozhna-krajina-maje-stilki-lisu-skilki-znishchila-rosija-ministr.html> (дата звернення: 14.02.2023).